

Jóga-szútra - A Patandzsalinak is nevezett Ananta tanítása a tudat leigázásáról

Könyvbemutató A Tan Kapuján

A beszélgetés felvétele 2022. június 2-án készült.

A videó linkje: <https://youtu.be/nJZrdQrYyrE>

A szövegátírat kísérleti jelleggel, gépi alkalmazással készült.

Karsai Gábor: Sok szeretettel köszöntök mindenkit ezen a szép nyári estén itt a Tan Kapuja Buddhista Főiskola szertartás termében a jelenlévőket és a bennünket online Youtube-on követőket egyaránt. Egy különleges estének nézünk elébe, hiszen nemrégiben jelent meg a Tan Kapuja Kiadó gondozásában különleges könyv, aminek a mikéntjéről, részleteiről, háttéréről, születésének módjáról és tartalmáról fogunk beszélgetni. Én Karsai Gábor vagyok, a Tan Kapuja Buddhista Főiskola rektora, ma esti beszélgetőtársaim pedig Takács László illetve Farkas Attila Márton, a főiskola tanárai.

Takács László: Én is köszöntöm a kedves jelenlévőket és a nézőket is.

KG: De mondhatnám azt is, hogy Agnidatta és Gópála. És hát fogunk egy kicsit erről beszélgetni, a könyv pedig, amit bemutatunk, az nem más, mint Jóga-szútra - A Patandzsalinak is nevezett Ananta tanítása a tudat leigázásról Agnidatta és Gópála fordításában és magyarázataival. Már is négy név szerepel a könyv borítólapján, Patandzsali, Ananta, Agnidatta, Gópála, úgyhogy kezdjük azzal, hogy tisztázzuk, hogy először is kik ezek? Tehát kicsoda Agnidatta és kicsoda Gópála? Kicsoda Patandzsali és kicsoda Ananta, de talán kezdjük Agnidattával és Gópálával. Miért ezen a néven jelentettétek meg ezt a könyvet?

Farkas Attila Márton: Azért, mert ez volt a rendi nevünk az Árja Maitréja Mandala Rendben. Az 1980-as években.

TL: Azt is mondd, hogy te melyik vagy?

FAM: Én vagyok az Agnidatta. Úgy tudom, hogy ezt a nevet a Takács és a Mireisz adták nekem közösen. Ha jól emlékszem, vagy csak te egyedül? Ketten.

TL: Fú, én erre nem emlékszem.

FAM: Azt mondtad, hogy ketten. Igen. A Gópála, a tehénpásztor, az pedig a Takács, de ő Hetényitől kapta ezt a nevet. Szerintem egyébként ezek ilyen jó beszélő nevek.

TL: De nekem van egy másik is, az pedig Kásjapa.

FAM: De ez most tényleg?

TL: Tényleg, igen.

FAM: Aha.

TL: Csak azt nem használom.

FAM: Értem.

KG: Az a titkos neved.

TL: Ez a titkos nevem. Illetve hát most már nem titkos.

KG: De akkor mondjuk el azt is, hogy mit jelent az Agnidatta.

FAM: Agnidatta az azt jelenti, hogy tűz által adott, tűz adta.

KG: És hogy?

FAM: Gópála meg ugye a tehénpásztor.

KG: Igen, ezt mondtad. De hát a?

TL: Hát metaforikusan a lelkek pásztora. Tehát nem olyan tehénpásztor aki a teheneket...

FAM: Pedig aki téged ismer.

TL: ...őrzi, hogy el ne szökjenek, hanem aki köré gyűlnek az emberek, és báránykákat, lelkeket vigyázza éber tudatával.

KG: És miért vettétek elő ezt a két nevet harminc év után? Vagy használtátok, nem használtátok ezt korábban, vagy így az elmúlt harminc évben azóta, hogy adták nektek?

FAM: Én használtam az enyémet. Egyszer.

KG: Te használtad?

FAM: Igen, igen. Azért, az én ötletem volt, azért beszélek én, aztán majd Lacinak átadom a szót. Ő először nem is akarta, de aztán mondta, hogy mégis jó ötlet. Egyszerűen azért, mert nosztalgiám volt a kis ház, meg a régi szép idők iránt, meg ugye. Na, ez az egész munka, ez végül is több, mint egy 30 éves meló. Tehát ezt nem most csináltuk így, hanem ennek van egy előzménye. Tehát 1988-ban, '89-ben bocsánat, kezdtük el ezt csinálni, pontosabban Laci kezdte el ezt csinálni. Én az ő tanítványa voltam, nagyon-nagyon megtisztelt és nagyon büszke voltam, hogy bevont ebbe a munkába. Még arra is emlékszem, hogy amikor kitört a román forradalom és kivégezték a Ceaușescu házaspárt, akkor fölmentem, hogy nekem ma nincs kedvem ezen dolgozni, és Laci mondta, hogy neki sincs, és akkor kószáltunk egy kicsit a pesti utcákon. Akkor, tehát akkortól datálódik, de csak 1994-ben adta ki a Tan Kapuja Buddhista Főiskola. Természetesen a két munka nagyon nem ugyanaz. Tehát talán egy-két terminus passzol bele, vagy passzol vagy ugyanaz.

KG: Szinte egy önálló munkáról beszélünk.

FAM: Teljesen, teljesen más. És én adósságot is törleszték ezzel basszus, mert azért az az első Patandzsali azért javarészt a Takácsnak a melója volt. Tehát én ott tényleg csak ilyen ötletadó voltam, meg mit tudom én, ilyen segítő, meg velem átbeszél, satöbbi, satöbbi. Tehát nem, a munka nagy részét nem én végeztem. Itt viszont ezzel legalább többet dolgoztam.

KG: Laci, annak idején miért kezdtél bele, miért kezdtetek bele a Jóga-szútra lefordításába? Mi volt a fő motiváció, vagy a cél?

TL: Hát, egyrészt mert baromira érdekelt, másrészt pedig a legkönnyebb szanszkrit szöveg, amit le tudtam fordítani. Tehát nem a Rigvédát kezdtem el mondjuk, egy kicsit hosszabb is meg nehezebb is. Én nagyon régóta olvastam a Jóga-szútrát mindenféle nyelveken. És aztán amikor egy kicsit a szanszkritba is belekóstoltam, abban az időben én még nagyon-nagyon kicsit. Most se vagyok egyébként nagy professzora. Akkor adódott, hogy akkor a Patandzsalin végigmenni, és nagyon sok olyan kiadvány volt angolul, németül, oroszul, amit a szanszkrittel összehasonlítottam, egymás mellett volt a kettő, amit össze lehetett vetni, és akkor ezzel lehetett foglalkozni. És akkor ez így jött valahogy, hogy nekem ő a, hát tulajdonképpen annyira a kedvencem, hogy volt egy idő, az már elmúlt, amikor fejből tudtam a szanszkrit szöveget végig. Ami nem egy nagy kunszt, mert négy oldal az egész, úgy ha az ember leírja.

KG: Négy oldalból született egy 370 oldalas kötet, tehát nyilván érezhető, hogy kell, hogy legyen a négyoldalas szanszkrit szöveg mellett más, ami hozzájárult ehhez a monstre alkotáshoz, de előtte azért tisztázzuk már, hogy kicsoda az a Patandzsali meg kicsoda az az Ananta?

TL: No, hát Ananta egy mitikus név, ezt majd az Attila hozzáfűzi. Patandzsali egy valóban létezett jogász. Azt talán írjuk is valahol az előszóban, hogy Krisztus előtt II. és után II. század között élhetett valaki. Annyit tudunk róla, hogy a szövege alapján, hogy közel állt a buddhista, az abhidharmához leginkább. Tehát nagyon erős az áthatás. És hát tulajdonképpen az egyik legfontosabb hindu alapszövegnek, alapszútrának a megalkotója, és még azt is hozzáfűzöm, hogy még az sem teljesen biztos, hogy egyetlen személyről van szó ennek a műnek az analízisekor, mert lehet, hogy ezt aztán mások bővítették meg toldozgatták-foldozgatták. Tehát az ő nevéhez kötődik, de igazából ma már ő ilyen mitikus tiszteletben áll.

FAM: Egyébként ő...

KG: És kicsoda az Ananta?

FAM: Van, pillanat, csak kiegészíteném. Tehát van egy indiai szerző, aki már a húszas években kiadott egy olyat, hogy az igazi Jóga-szútra, és ennek a 196 mondatnak, csak mit tudom én, abból 100 valamennyit tartott autentikusnak, ami kifejezetten, a többit már olyan szánkhja filozofálásnak. Tehát ez egy régi kérdés, hogy most ezt egy ember írta vagy nem. Főleg, hogy a Patandzsali maga is mitikus személy, Ananta meg aztán pláne, ő az örökkévalóság kígyója. A többfajta örökkévalóságnak az egyik fajtája, Visnuhoz van köze, és hogy Patandzsali az ő egyik inkarnációja volt.

KG: Ugye a jógát, mint kifejezést elég jól ismerjük.

FAM: A többfajta végtelenségnek, bocsánat.

KG: Végtelenségnek.

FAM: Amita, végtelenség, örökkévalóság. Persze, hát az is végtelen, hát igen.

KG: Ugye a jógát, mint kifejezést ismerjük, hiszen a köztudatba jól beágyazódott, mindenki jógázik, vagy nagyon sokan jógáznak. Maga a Jóga-szútra hogy viszonyul ehhez a jógázáshoz, tehát mi köze a Jóga-szútrának a mára, ma ismert jóga hagyományhoz vagy jóga gyakorlási körhöz? És miért volt szükség, miért gondoltátok fontosnak, hogy egy újabb megközelítést, egy újabb interpretációt adjatok, aminek a részleteibe majd belemegyünk, hogy

milyet pontosan, de most egyelőre csak a fontosságára kérdezek rá, hogy miért volt fontos a Jóga-szútrát újra lefordítani, illetve újraértelmezni? Itt és most.

TL: Kezdem.

FAM: Te? Mondjad.

TL: Hát először is annyiféle jógaiskola van, meg jóga megközelítés, hogy ezt most így nem tudom neked megmondani, hogy mi köze hozzájuk és azok közül melyik milyen, és nem is a mai jóga iskolák és jóga gyakorlás ellen szól, semmilyen szempontból. Mi egy dologra összpontosítottunk, hogy a Jóga-szútra alapvetően az a földi léttől és a földi lét szenvedés voltától való megszabadulásra írott meditációs tankönyv. Tehát nem happiness kultúra, nem egészséges életforma, nem legyünk boldogak, hanem hogyan kell, ez több helyen elhangzik a Jóga-szútrában. Manapság a keleti tanokat elkezdte a nyugati világ, ilyen, hogy is mondják, ilyen alkalmazott keleti tanokként használni. Ugye erre a másik klasszikus példa a mindfulness, ugye amit teljesen sokszor félreértelmezve használnak és hivatkoznak rá, aminek szintén a földi léttől való megszabadulás a célja. Tehát alapvetően mi a Patandzsali szövegében - és itt átadom a szót az Attilának - ezt a misztikus réteget keressük vagy kerestük, és ezt próbáltuk a kommentárokkal is egyre inkább kihangsúlyozni.

FAM: Ennek a kezdeményezője, szemben a 30 évvel korábbinak, én voltam. És ez úgy jött, hogy az Úszón voltam, tehát a főiskola, illetve az egyháznak az elvonulóhelyén, ahová már 35 éve járok, és régi vágyam volt, hogy valami apropót találjak arra, hogy írjak egy olyan könyvet, akár egyedül, akár másvalakivel, amiben így összegezhetem mindazt, amit a spiritualitásról tudok és gondolok és vélelmezek. Vélekedek, hiszek, gondolok, tudok, tapasztalok, ez sokféle, de úgy legalább a lényege benne legyen. És ott az ilyen koszlott fénymásolatok között kotorásztam, mert szoktam az Úszón könyveket rendezni. Ilyen ilyen vannak nekem ilyen kényszerneurotikus dolgaim, és akkor én szeretek könyveket rendezni. Meg szoktam is oda levinni könyveket.

TL: Időnként ír is egy-kettőt, tehát.

FAM: És megtaláltam az egyik Patandzsali fordítást, egy angol fordítást ilyen lapokban, ami egyébként nekem is megvan otthon, csak nagyon régen vettem elő, meg nagyon régen gondoltam a Patandzsalira, és elkezdtem olvasgatni, és mondtam, hogy basszus, ez egy tökéletes mű. Tehát ez egy, tényleg, a Jóga- szútra az egy tökéletes mű. Ez szerintem az egyetemes spiritualitásnak egy összegzése. Oké, hogy indiai, oké, hogy valahol nyilván egy adott kultúrához, időhöz, helyhez kötött, oké, hogy a szánkhja filozófiától elválaszthatatlan, de valahogy nekem egy annyira egyetemes valaminek tűnik mégis, ami ilyen idő és tér felett álló, és elkezdtem ott magyarázgatni magamnak. És a hét alatt, és nagyon érdekes, hogy automatikusan ráálltam ott egy ilyen aszkéta életre. Tehát hogy mittom, nem mentem ki söréret a faluba. Üres rizst főztem magamnak, mert annyira érdekelt, tehát tényleg hozta ezt az egészet, és azon vettem észre magam, hogy az első negyedrészt végig kommentáltam. Meg úgy fordítgattam is persze. És akkor gondoltam, elküldöm a Takácsnak. Mégiscsak nekünk kettőnknek valamikor régen közünk volt ehhez, és mit szól hozzá? És akkor az első mondata az volt, hogy na, hát visszajutottunk a gyökerekhez. És elkezdett nekem tanácsokat adni. És annyi tanácsot adott, hogy mondtam, hogy jobb lenne akkor már, hogyha az én kommentárjaimhoz szubkommentárokat írnál. És akkor tulajdonképpen ebből alakult ki ez az egész. Így.

TL: Igen, mert azért nem baj egy egzegézis esetében, hogyha valaki szanszkritul is tud. Még egyébként volt egy, még egy szándékunk ezzel a kommentárral, hogy nagyon sok helyen látjuk ezt a keleti művek esetében, hogy egy-egy szöveget filológiai alapon próbálnak értelmezni. És, tehát pusztán nyelvészeti értelmezéssel próbálják megfejteni, ami a vallási, sőt, a valláson belül még misztikus mélységig is menő szövegek esetében egy olyan, mint amikor kapirgálsz az ablaküveget. Tehát egyszerűen nem jutsz a mélyére. Ez persze nem azt jelenti, hogy baj, ha valaki tudja azt a nyelvet, amiből értelmez vagy fordít, de önmagában a filológiai megközelítés nem elégséges. Mondok egy példát, van tízmillió magyar anyanyelvű ember, és annak lehet, hogy aki tökéletesen beszél, mondjuk, olyan tíz nincs, mert gyerekek is vannak, akkor van hatmillió, aki teljesen anyanyelvi szinten beszél magyarul. Hány ért belőle mondjuk egy igazán komoly, mély József Attila verset? Úgy, hogy minden szavát érti, csak a verset nem. És hány olyan külföldi lehet, aki nem anyanyelvi szinten beszél magyarul, de a József Attila verset érti? És számos ilyen példát lehet hozni. És ez volt a másik szempont a kommentárjainkban, hogy ezt az attitűdöt is belevigyük. Persze nyilván a fordításunk filológiai szempontból is úgy vélem, hogy rendben van, de hogy ebből a szempontból is megvizsgálandó, ugyanis pont a Patandzsali egy olyan szöveg, aminek nincs egyértelmű, és nagyon sok ponton nincs egyértelmű jelentése. Tehát azt az Attila úgy fogalmazza sok helyen, hogy enigmatikus, mintha kódolva lenne, mintha rejtjelezve lenne. Így is értelmezhető, úgy is értelmezhető, lehet, hogy szándékos. Az is lehet, hogy nem abban a tudatállapotban írták, ahogy az ember megírja az Ó szeretlek Éva című szerelmes verset, hanem egy másik szintjén a nyelvnek. Sok ilyen példát tudnék nem csak filozófiából, irodalomból is mondani, ahol lehet, hogy az illető nem azzal a hétköznapi tudatállapottal írja meg, ami valamennyiünkre jellemző. Tehát ez is egy szempont volt, hogy ennek az ilyen irányú, az igazi egzegézisét is adjuk. Mert egy szövegnek az igazi egzegézise az ez a mélysége, hogy ebben a mélységében való kutakodás. Persze sosincs végleges megfejtés, végleges egzegézis, tehát ez sem az. Reméljük, hogy lesz még sok Patandzsai megfejtés. Van már egy pár, száz?

FAM: Rengeteg, rengeteg, talán a legtöbbször lefordított ilyen ősi irat.

KG: Legtöbbször lefordított, legtöbbször kommentált, magyarózott.

FAM: Legtöbbször lefordított, legtöbbször kommentált. Tehát csak magyarul, tehát amikor ezt elkezdtem csinálni, már akkor volt magyarul vagy hat fordítás. Szóval csak magyarul, angolul rengeteg, németül, franciául, baromi sok.

KG: Egy kicsit mélyebbre menve említetted Laci, hogy a célja ennek a műnek a megszabaduláshoz vezető út meditációs tankönyv formája. Abban segít, hogy hogy jutunk el a megszabaduláshoz. Említettétek azt, hogy jellemző valamiféle misztikus, enigmatikus jelleg, tehát a misztikus út egyetemessége ötvöződik vagy nyilvánul meg, fogalmazódik meg a szövegben. Ezt te említetted Attila, hogy ez szinte egy egyetemes...

FAM: Így látom.

KG: ...spirituális élmény megfogalmazás, leírás. Kérdésem az lenne, hogy tulajdonképpen akkor mi a joga a Jóga-szútra értelmezésében, mi a joga célja? Miről is szól a Jóga-szútra?

FAM: Hát a Laci elmondta ezt már.

KG: Nem, nem, nem, tartalmilag nem. Formailag. Tartalmilag?

FAM: Ja formailag.

TL: Figyelj, etimológiában a jóga szó az azt jelenti, hogy igázni. Ráadásul még érdekes módon ez a magyar igával is rokonságban van, mert a magyar iga szó egy indogermán átvétel. Ez olyan, mint a joh, hogy a jok szó.

FAM: Judzs gyök.

TL: Judzs gyök, tehát igázni, ami egy klasszikus példa vagy hasonlat, a szántó állatot, a hámba fogott állatot igába kötni és az erejét felhasználva felszántani a földet, egy nagyon régi kép, nem csak Indiában, Kínában is. Konkrétan Patandzsalinál ez úgy hangzik, hogy a tudat folyamatainak a lebírása, a tudatnak az igába fogása. Tehát azoknak a tudatfolyamatoknak a megszüntetése, amelyek megakadályozzák, hogy a tudat bizonyos mélységeibe, rétegeibe az ember belelásson vagy ott tapasztalásokhoz jusson. Egy meglehetősen kemény szó, így is fordítottuk az első verzióban, hogy az igázás szövétneke, tehát az igába fogás szövétneke.

FAM: Még itt is így fordítottuk.

TL: Még itt is így fordítottuk, igen. Tehát ez egy, hozzáteszem, és nagyon-nagyon klassz dolog az, hogy az emberek jóga stúdiókba járnak, és vegetáriánusok, és nem eszik meg a bocit meg a nyuszt, nem verik meg a gyereket, meg pránákat szívnek be meg fűjnek ki. De a jóga azt jelenti, hogy igába kötés. Hát egész konkrétan a Patandzsali leírja azt, hogy a jóginak minden szenvedés. Több okból, az egyik példa a parináma, szó szerint szanszkritul a parinamatápa, a parináma hevessége, a váltakozás hevessége miatt. Most rögtön itt egy példa, akkor ez mi a francot jelent? Ugye? Hát vannak persze klasszikus kommentárok, amik értelmezik, de nem biztos, hogy azok értik. Az se biztos, hogy mi értjük. Parináma az egy olyan váltakozás, ami állandó ismétlődés. Tehát nem fejlődést jelent, hanem azt, hogy reggelre éjszaka, éjszakára reggel, tavaszra nyár, és így tovább. A végtelenségig. Vagy születés, élet, halál, születés, élet, halál, születés, élet, halál. És ez a végetérhetetlen és soha meg nem változó és nem jobbuló, nem javuló folyamat, tehát nincs hajnalabb hajnal a többi hajnalnál, ez a tény magában, ez akár a kilégzés-belégzés kényszere, ez már egy kicsit olyan patológikusnak tűnik, önmagában véve már szenvedés a jógi számára, amitől meg kell szabadulni. Nekem volt egyébként, mindig átkötöm a buddhizmushoz, mert nekem nagyon sokat segít, hogy mind a kettőhöz konyítok valamit, a hindu meg a buddhista filozófiához is. Egy barátom volt Srí Lankán, és kérdezte egy kolostorban egy apáttól, vagy valami vezető szerzetestől, illetve ő kérdezte őt, hogy buddhizmussal foglalkozik magyarul, és a szenvedés szóba került. Mi a szenvedés? És akkor elkezdte a klasszikus dolgokat mondani. És mondta neki az apát, hogy nem. A szenvedés ott kezdődik, hogy be kell szívnod a levegőt. Tehát ilyen kísértetiesen, mintha a Patandzsali beszélt volna belőle. Az a szenvedés, hogy a következő pillanatban megfulladnál, hogyha nem szívád be és nem fűjád ki. Most világ kincséért nem szeretném azt a kedves közönségre tuszmákolni, hogy ilyen szintig legyen neurotikus, de van a földi létnek egy ilyen szemlélete is. És Patandzsali ebből az aspektusból szemléli. Tehát ezt jelenti.

FAM: Azonnal lejtett nekem is a buddhista vonatkozás.

KG: Mit jelent a tudat leigázása egy buddhista kontextusban?

FAM: Hát ugyanazt, amit Patandzsalinál. Egyébként a niródha szót használja, és ezen annak idején sok vita ment, csitta-vritti niródha, hogy ez mi, mert ugye az azt jelenti, hogy elvágni. És ezt abban a korban különböző irányzatok, iskolák máshogy értelmezték. Tehát volt az a nézet is, hogy se kép, se hang. Érted? Nem láatsz, nem hallasz, nincs érzékszervi tapasztalás, semmi, és akkor az az a niródha, sőt, az a nirvána. Más szempontból meg hát azokat a

tudatfolyamatokat elvágni, amelyek hozzákötnek a dolgokhoz, a léthez, és ez okozza a szenvedést, hogy hozzá vagy kötve. Elvileg a nirvána az nem azt jelenti, hogy se kép, se hang és kiálszik a tudatom, nem az úgynevezett aszamdzsnyát jelenti, nincs szamdzsnyá és nincs észlelés és ízé, se kép se hang. Voltak ilyen gyakorlatok egyébként, de nem az a megszabadulás, hanem amikor az ember független úgy mindentől. Olyasmi, másik könyvemben, amit már szintén bemutattunk, ott írok is erről. Amit ilyen halálközeli élményben, de most nem az ilyen misztikus halálközeli élmények, látja az alagutat meg a fényt, meg ilyeneket. Nem a szívhalál, de még nincs agyhalál állapotáról beszélek, hanem amikor ilyen hirtelen veszélybe kerül az ember, és olyan, mint hogyha kintről látná az egészet. Van egy ilyen betegség, egyébként úgy hívják, hogy deperszonalizációs zavar. Egy buddhista tanító és jógamester az azt mondta, hogy egyébként ez a megvilágosodás gonosz ikertestvére, mert spontán és betegség. De az állapot nagyon hasonló. A Victor Emanuel Frank nevű pszichológus írja, amikor Auschwitzban volt, hogy egy idő után kívülről látott mindent, mindent, elidegenedve. Szóval valami ilyesmi, hogyha most így tudatállapotokról beszélünk, hogyha az elvről, akkor pedig csak annyi, hogy a szenvedésnek az elvágása, elnyesése, ilyen értelemben. Ez lenne a niródhá. Még annyit egyébként hozzátennék ehhez, mert többször is elhangzott, hogy rövidék, enigmatikusak. Nekem az a véleményem, hogy - intuíció persze, erre semmiféle bizonyíték nincs, sőt még indológus sem vagyok - hogy ezek a nagyon tömör szentenciák, ezek egyrészt utalások, tehát mindig mögötte volt egy jó nagy adag háttértudás. Tehát ilyen indexek, ami révén keres és talál valaki. Másrészt pedig, amit a Laci hangsúlyozott, és ezek nem egymásnak ellentmondó dolgok, ezek egyszerre igazak, hogy esetleg egy más tudatállapotban íródott, és maga a szöveg is meditáció, meditatív, olyannyira, hogy amikor az ember ezzel foglalkozik, és ezt speciel én megtapasztaltam, akkor az egy meditációs praxis, amikor valaki egy ilyen szöveggel foglalkozik. Ha úgy foglalkozik vele, persze, nyilván nem.

TL: Most már annyira klinikalizálják ezt a szegény Patandzsalit, hogy föl kéne vegyünk ilyen fehér köpenyt meg sztereoszkópot.

FAM: Azt majd a rajongó csajok.

KG: Azt egyébként még beszéljük...

TL: És megvizsgáljuk mindet. Várj, még azért hozzáfűzném azt, hogy ez nem csak egy feltétlenül egy vallási misztikus szöveg esetében van így. Mondok egy nagyon kedvelt példámot. A József Attilának a Dunánál című költeménye, az hát minden bizonnyal nem úgy született, hogy József Attila megevett egy körözöttes szendvicset, majd leült a Duna-partra, és azt mondta, hogy na most akkor írok egy verset, tehát van két órám, és akkor most megírom ezt a verset. Tehát abban egy olyan transzélmény van abban a költeményben, és átsugárzik. Az egy mai szöveg, nem is archaikus régi, hogy nem is kell feltétlen vallási vonalon kutakodni, egyébként hozzáteszem, a Bibliának rengeteg passzusa is ugyanebből a tudatállapotból van. Tehát ezért van például a kommentároknál nagyon sok keresztény párhuzam rárimeltetve a Patandzsalira.

FAM: Azért hozzátenném, hogy azért a szakirodalmat is megnéztük.

TL: Persze.

FAM: Tehát az a bibliográfia, a végén az a bibliográfia, az nem egy kamu bibliográfia, tehát ő, tehát.

TL: Szoktunk olvasni.

FAM: Így van, így van.

TL: Könyveket olvasunk, írunk.

FAM: Meg a tradicionális kommentárokat, Vjászanak, Vidzsnyána Bhiksunak a kommentárjait.

TL: Hát olvassuk föl, ott van az utolsó oldalon.

FAM: Egyébként ők is, ők is hoznak buddhista analógiákat már akkor, és ha az ember a tradicionális kommentárokat elolvassa, látja, hogy az sem történeti filológiai megközelítés, hanem másfajta.

KG: Ugye említettetek a buddhista párhuzamokat, de azért a Jóga-szútráról, meg a jógafilozófiáról tudjuk, hogy egy másik indiai filozófiai iskolához kapcsolódik, kötődik szoroson ugye a szánkhja filozófiához, amit nagyon leegyszerűsítve egy dualista nézőpontnak tartunk, tartanak az értelmezők. Ugye a Purusa és a Prakriti dualizmusa. Hogy látjátok a buddhizmus éntelenségét, és a Jóga-szútrának, szánkhjának a Purusába történő visszavonulását egymáshoz képest? Ez ugyanaz az út, vagy nagyon különböző út? Az éntelenséghez vezető út vagy a Purusához visszavezető út?

TL: Válaszolhatok először?

KG: Igen.

TL: Én szerintem a buddhizmus nem tanítja azt, hogy éntelenség. Tehát a következő a passzus a kánonban mindig: Nézd meg a testet! Mulandó? Ha mulandó, akkor szenvedésteli? Lehet az az én? Nem. És megy végig a léthalmazokon a Buddha, és mindegyikre azt mondja, lehet az az én? Nem. De én olyat nem olvastam a kánonban, hogy én egyáltalán nincs, hogy vég nincs szubjektum, nincs végső tapasztaló. Tehát ugye ezen szokott mindig összeroppanni, aki úgy érzem, egy picit felszínesen közelíti a két vallást, hogy a buddhizmus az a teljes éntelenséget ugye, az meg az abszolút énséget tanítja. Nem, hát a Purusa, és akkor átadom a szót az Attilának. Csak itt akartam megjegyezni, hogy az anattá nem azt jelenti, hogy nincs tapasztaló szubjektum. Hát az utolsó állapotában a buddhista meditációnak, mindjárt behívjuk a Farkas Palit is, ugye itt ül körünkben, az az upekkhá állapota, amikor pusztán csak szemlélet van. De hát ahol pusztán csak szemlélet van, ott szemlélő is van.

KG: Hát ez a nagy kérdés, hogy van-e?

TL: Hát hogy lenne szemlélet szemlélő nélkül? Hát tudod, hogy hívja Patandzsali a Purusát? Drastru, a Látó. Hát egy az egyben ráírom.

FAM: De hozzáteszi, hogy a látó látás csupán.

TL: Persze. Tehát nincs meg az alany, tárgy és tapasztalás hármassága. Hát ez, amit a számadhíróról írtunk, emlékszel.

FAM: Egyébként pont az anátman, tehát ezután elkezdtem ezzel az anátmannel görcsölni, mert nagyon sok éven keresztül ezt tanítottam én is. Főleg a nyugati elmefilozófia hatására, amit meg a buddhizmus inspirált. Tehát ez az abszolút nincs semmiféle én és szemlélő és

egyéb. Amúgy ez a buddhizmusban már régóta megvolt, ez a fajta fölfogás is. Théravadában például, semmiféle szeml meg izé, semmi. És ebből született egy harminc oldalas tanulmány, kedves közönség, ami a Buddhista Főiskola Keréknyomok című folyóiratában fog nemsokára napvilágot látni.

TL: Ebbe én írtam egy negyven oldalas tanulmányt. És ez pedig a szatipatthána valós alapjainak a felmutatása, tehát a mindfulness akkor és ma. Rögtön ott lesz az Attila.

FAM: De egyébként most tényleg írtál?

TL: Persze. Persze.

FAM: De azért fejezd be ezt a gondolatmenetet, tehát hogy elkezdted az anátmant.

TL: Miért, csak te írhatasz a keréknyomokba, asszed?

FAM: Aha. Na, jó, azért kezdtem el, mert én azokkal értek egyet, akik a kisebbségi véleményben is vannak, hogy a pusztá szubjektum az nem azonos azzal az énnel, amit tagad a Buddha. Azon kívül az Átmannak q...va sok jelentése volt már az upanisádokban is. Jelent fizikai testet például az upanisádokban, de jelenti azt az abszolút misztikus izé, a Jadzsnavalkjánál azt az izét, azt a tiszta, halhatatlan, állandó, változatlan szubjektumot is. Jelent, mit tudom én, szívet, mellkast, van olyan kritátman, amit meg kell csinálni, tehát hogy most én azt is bőven el tudom képzelni, hogy az abban a korban egy annyira terhelt kifejezés volt ez az átma, hogy maga a terminus volt letiltva. El tudom képzelni, nem biztos, hogy így volt, mert a Páli Kánon is azért nem tisztán a Buddha szavai, és több évszázad, mire az összejött, és Buddha halála után vagy 300-400 év, Krisztus előtt 90 körül írták le Srí Lankán, de van egy ilyen intuíción. Először is ugye, ez olyan, tudod ez olyan, mint mit tudom én, ateistákkal vitatkozik az ember, hogy Isten nincs. És akkor mondom, rendben van, csak először is mit nevezel Istennek? Mert baromi sok minden nevezhető annak, másrészt meg mit értesz az alatt, hogy nincs? Már az se egyértelmű, tehát elképzelem a rózsaszín elefántot, az nincs? Szóval, na! Tehát így az átman fogalma, hát ez az anátmanról beszélünk, akkor először azt, hogy az mit jelent az a fogalom. Másrészt meg szerintem az eredeti, az őseredeti buddhizmus, de ez is csak egy intuíción, az nem metafizikai tanítás volt, nem vallási dogma volt. Nem volt ontológia, hanem egy praxis volt, praxis. Mi nem az én, és ezt millió egy misztikusnál megtalálod. De olyanoknál is, olyan nagyon átmavádin figuráknál, mint Plótinosz, hogy mit tudom én, a fizikai test nem, akkor szakítsd le magadról, hermetikus szövegek is, antik hermetikus szövegek vannak ilyenek, az izét az érzéseket, érzelmeket, tehát ugyanaz a levagdosás, amit ugye a hinduizmus neti-netinek nevez. Ez sem, az sem, ez sem, az sem. Szerintem egyszerűen csak ilyesmi az anátman. Aztán ebből lett ontológia már a régebbi buddhista iskolákban, és ma nyugaton ez terjedt el az entellektüel körökben.

TL: Hát azért még a buddhizmushoz hozzáfűzném, hogy ott igazából az a rész, ami valóban fontos, tehát a metafizikai vagy transzcendens rész az, ami elhallgatott. Tehát ott szándékosan nincs kimondva. Nem azért, mert a Buddha egy joviális, pocakos bácsi volt, aki rájött arra, hogyha nem kívánok semmit, akkor nem is fogom megszívni. Illetve ennél egy kicsit többről van szó.

FAM: Pedig ez se rossz filozófia.

TL: Van ilyen értelmezés, tehát a mai nyugati buddhizmus felé filológiai aspektusból közelítő, főleg aztán a kínaiak, akiknél, hát szóval imádnák egy indiai Konfuciuszként

elképzelni. Hát a lényege a buddhai tanításnak is az, hogy elnézést, hogy ilyen drasztikusan fogalmazott, hogy el innen, mert az a szenvedés helye. De azt nem mondom meg, hogy hová, meg mi van. Nibbána, ellobbanás van.

FAM: Gábor, erről beszéltünk az egyik.

TL: Tehát nem tagadja a transzcendenst, csak pont azáltal erősíti ki, hogy nem beszél róla.

FAM: Erről beszéltünk az egyik hétfő estén, csak akkor Laci nem volt ott, hogy ez az első szám egyes személyben való alapállás. Ha azt az alany, tehát ugye mi az alany, ami nem tárgy. Abban a pillanatban, hogy nevet kap, fogalmi keretbe szorítják, az már nem alany, hanem tárgy. Az név, tehát így értheti meg az ember azt is, hogy az Istennek miért nincs neve a misztikában. Eckhart mester. Az Istennek nincs neve. Az Isten igazi neve kimondhatatlan. Az alany, az nem tárgy, a név már tárgy.

KG: És ebben az értelemben beszél a Buddha éntelenségről, hogy a tárgyiasított ént tagadja, nem az alanyiságot, nem a tapasztaló szubjektivitást. És ebből a szempontból mondjátok azt, hogy a szánkhjának a Purusa fogalma, meg a Buddhának ez a tanítása adott esetben mégiscsak szorosabban kapcsolódik egymáshoz, mint ahogy azt a hagyomány tartja, hogy esetleg ezek egymás ellentétei lennének.

FAM: Igen.

TL: Hogyan kezdődik a Szánkhja-káriká, ugye ez a legfontosabb vagy legalapvetőbb műve a szánkhjának? A háromféle szenvedés okából vágy kél arra, hogy az ember megszabaduljon. Na most a háromféle szenvedésből üvölt, hogy ez a betegség, öregség, halál. Ez a Sákjamuni Buddha által betegség öregség, halál, mindig elér. Hát ugye az egész elindulása ennek a döbbenetes intuíció miatt történik. Most a hindu kommentároknál persze nagyon ciki lenne ezt beismerni, ezért aztán úgy magyarázzák a hindu kommentárok, klasszikus kommentárok, hogy hát ilyen okokból, földi okokból, istenek általi büntetés okából, és nem tudom mi a harmadik kategória. Tehát teljesen átmagyarázzák ezt a nagyon egyszerű tény, hogy a Szánkhja-káriká alapállása az pontosan ugyanaz, mint a Buddháé. És akkor rögtön hozzá is fűzi egyébként Patandzsali is, meg a Ísvarakrisna is, a Szánkhja-káriká szerzője, hogy sem a világi élet, sem a vallási élet nem megoldás ebből. Hanem egyedül a megkülönböztetés, a megismerés. És ez megint teljesen egyberímél.

FAM: És a Szánkhja-kárikának a vége fele mi van? Rájön, hogy ez nem én vagyok, nem az enyém, nem az én énem. Tehát ugyanaz a formula, ami a buddhista szövegekben.

KG: Azért egy kicsit járjuk körül, már részben említették, de rögzítsük, hogy ki is ez a Purusa a jóga és a szánkhja megközelítésében?

TL: A Purusa az az indiai filozófiában vagy hindu filozófiában inkább az egyik legősibb szava a szubjektumnak. Én például lélekkel folytam az upanisadokban, vagy nagy E-vel Embernek fordítjuk asszem az Attilával. De, vagy alanynak. Tehát a léleknek, a végső tapasztalónak ugye adódott, amikor kialakultak ezek az első filozófiai fogalmak, hogy hát mi az ember igazi végső mivolta? Hát az ember maga. Egyébként az átman szó az azt jelenti, hogy maga.

KG: Igen.

TL: Tehát nem azt jelenti, hogy lélek, hanem azt jelenti, hogy maga. Tehát a Purusa az a végső valaki, az a végső. Persze elkövetem azt a hibát, amitől az Attila az előbb óvott, hogy megnevezem. Az a végső tapasztaló alany, szubjektum, aki mindvégig intakt, az majd a végén fog kiderülni, aki egyszerűen csak néz, és az összes dolog, ami előtte lezajlik, azzal azonosul, mondjuk akkor a Purusa, egyébként végső soron kiderül, hogy nem ő, de majd értsük az előadást, vagy a kis monológomat. Azonosul a jelenségekkel, például a saját tudatával. Tehát megint kísértetiesen hasonlít a buddhista praxishoz. Hát ott is ilyenek vannak, hogy nézzük meg akkor, hogy a tudatok, a látó tudat, a gondolkodó tudat, az mulandó, mulandó, szenvedésteli, hát akkor az az én? Nem. A szánkhjában hasonlóképpen egyre szubtilisabb teremtményei vannak a természetnek, a Prakritinak, például a tudat. Patandzsali 26 helyen hívja fel a figyelmet, hogy a legextatikusabb, legboldogságosabb meditációs állapotokkal se tévessze össze magát az ember, mert az még mindig a természethez tartozik hozzá, amikor patakzó nyállal és takonnyal köpi a szent nedűt a keresztre vagy a Buddha szoborra. Mert a Purusa az csak szemlél, az a csillagbörtönben is csak szemlél, meg a Himalája tetején is csak szemlél, olyan, mint Isten, meg a természetközépen is szemlél, meg akkor is szemlél, amikor a legboldogtalanabb vagy, meg akkor is, amikor a legboldogabb, és mint kiderül, mindig csak szemlél, tehát mindig intakt, mindig csak odafigyel.

FAM: De ha szemlélő nem lenne, akkor nem lenne létezés. Akkor nem lenne létezés. Önmagában, ugye?

TL: Ebbe gondolj bele!

FAM: Lét, lét, ugye? Tudod.

KG: Esse est percipi.

FAM: Ezt akartam, aha, Berkeleynek a híres mondását akartam, így van pontosan. Egyébként a szánkhja nem is dualista, hanem trialista. Ezt az itt ülő Kékesi Balázs barátomnak írtam egyszer, és nagyot röhögtünk ezen. Tudniillik kétszeres dualizmus is van benne. Az első a Purusa-Prakriti, az alany-tárgy, vagy ember-természet, de nem ebben a köznapi magyar értelemben.

KG: Szemlélő-szemlélt.

FAM: Szemlélő-szemlélt. Amihez a legeslegsztibtilisabb, magát alanynak tételező tudat is beletartozik. Az is csak szemlél, a csitta, a tudat is csak szemlélet, az is Prakriti. Prakritinek a legfinomabb része, de szemlélet. De a Prakritin belül is van egy dualizmus, mert a szattva, a szellem, meg a radzsasz és a tamasz, ami inkább a, hát, baromi sok minden anyagtól, energia, sok minden, mindegy. Maradjunk abban, hogy a fizikaibb, durvább világ. Ne menjünk bele az ilyen izé kvantumhalandzsákba, meg áltudományos izé hókuszpókuszokba, nem szeretem.

TL: Meg az se baj, hogyha a szanszkrit szó mellé odamondod magyarul is, mert lehet, hogy az otthon ülők nem.

FAM: De ennek ilyen szép költői fordítása van.

TL: Jó, csak nem értik az emberek.

FAM: Szerintem az, hogy a radzsasz és tamasz, azt jobban ismerik, mintha azt mondjuk, hogy homályos, nehézkes, és mit tudom én, minek is fordít? Tüzes vagy heves vagy? Na, érted!

Közismertebb az, hogy radzsasz és tamasz szerintem. Nézzenek utána a lexikonban, a wikipédián.

TL: Így van. Franc fogja fölöslegesen elmondani magyarul. Egyébként én németül is tudom, rajjas, sattva meg a tamas.

FAM: És akkor a szattva, amit szellemnek fordítunk, vagy szelleminek, mert guna, minőség, annak teljesen mások a tulajdonságai. Ott előjönnek azok a dilemmák, amik Descartes-nál meg millió egy nyugati meg nem csak nyugati gondolkodónál, hogy a tested, az anyagi világnak vannak bizonyos tulajdonságai és törvényszerűségei. A szellemnek, léleknek nevezi, de most ilyen értelemben a szattváról van szó, annak meg nincs. Tehát gondolatban át tudsz menni a falon. Gondolatban meg tudod érinteni a Holdat, tudsz repülni álmodban, stb., stb. Egyszerűen más, más minőség, tehát egy ilyen dualizmus is van benne. De ez a baromi nagy tévesztés, és a Patandzsali nem győzi hangsúlyozni, egyik leghangsúlyozottabb tanítása a Jóga-szútrában, hogy a Purusát ne keverd a szattvával. Sőt, azt mondja, hogy ez a mindentudás.

TL: A tudat legmagasabb szintjeivel...

FAM: ...se.

TL: Se.

FAM: És ennek egyébként egy aktualizáló jelentést is tulajdonítottam, hogy ebből még az is levonható, hogy a mesterséges intelligencia meg a valódi ember, ha úgy tetszik, a lélekkel bíró lény, az abban különbözik, hogy annak van Purusája, a másiknak meg nincs. Csak Purusát mímelő szattvája van. Onnan nem néz ki senki kifele.

TL: De, van Purusája, az őt létrehozó ember.

FAM: Jaja, így áttételesen.

TL: Egyébként ha ebbe belegondol az ember, ugye, hogy ne keverjük össze magunkat a saját még erkölcsiségünkkel sem. Ennek hihetetlen mély perspektívái vannak, mert ez azt mondja ki, hogy minden lény végső alanya pontosan ugyanaz. Tehát az értelmi fogyatékosé, a bűnözőé, a jámbor és tényleg jámbor vallásos hívőé, a kutyámé, sőt, hát hogyha elvisszük az Ísvarakrisna Szánkhja-káriká kapcsán, a fűszálé. Pontosán ugyanaz, nincs különbség, nem magasabb rendű az egyik a másiknál. Az, ami a magasabb rendű, az amit az Attila mondott, ez a szellemi része a természetnek, ami ugye szanszkritül szattva.

KG: Jellegében azonos vagy numerikusan, számszerűen azonos?

TL: Ezt hogy érted?

KG: Hogy sok Purusa van, vagy egy darab Purusa van?

TL: Hát látszólag sok van. Na, elmondom a kedvenc hasonlatomat, a gipszkarton hasonlatomat. Ezt én találtam ki, én, én. És beleírtam abba a könyvbe is. Állandóan elmondom.

KG: De most összetéveszted magad valakivel.

FAM: Így van.

TL: Így van. Az én Prakritim találta ki, az én Prakriti részem legszellemibb aspektusa, de kellett hozzá test is. Na, félre tréfa. Tehát, képzeljük el azt, hogy van egy hosszú szoba, amit középen elválaszt egy gipszkarton. Az egyik felében megküldjük egy reflektorral, de a másik félben tök sötét van, ott ülünk mi. És ezen a gipszkartonon lyukak vannak, különböző nagyságú lyukak vannak, meg különböző formájúak, és mit látunk? A szemben lévő sötét falon ilyen kis fénypacnikat. Ugye ezek, ahogy most egymást látjuk. És akkor vannak ilyen kicsit nagyobb fénypacnik. És akkor azt mondjuk, úgy hívják, hogy Jézus Krisztus. Meg vannak ilyen kisebbek, az meg mit tudom én, patkánybolha. És azt gondoljuk, hogy ezek különálló fényforrások. Egészen addig, amíg át nem jutunk a gipszkarton másik felére. És akkor látni fogjuk, hogy ugyanaz a fény süt át. Emiatt természetesen a Szánkhja-kárikában Ísvarakrisna azt írja, hogy sok a Purusa. De ez, csak addig sok az a Purusa, amíg a kartonnak erről a feléről szemlélünk. Hát akkor megint visszakötöm a buddhizmushoz. Ha van mondjuk egy megvilágosodott, meg még egy megvilágosodott, az két megvilágosodott? És hogyha egy harmadik is megvilágosodik, akkor már hárman vagyunk? És akkor gyűlik a megvilágosodott tudatok tere, ahogy tömök az újabb megvilágosodottak? Mert ez olyan, mint ahogy régen lefestették a mennyszágot, nem? Hogy az üdvözült lelkek ott énekelnek, trombitálnak, és röhögve nézik, hogy a pokolba sütik a bűnösöket. És akkor ott egyre több lélek ott fent van. Nyilvánvaló, hogy ahogy az ember efelé a folyamat felé mélyül, ott eggyé válik a tapasztaló, egyre inkább eggyé válik. Például most ebben a pillanatban, amikor ezt a mondatot valamennyien értjük, az egy tudat. Hiába hisszük azt, hogy mindenki itt ül, és van neki egy agyában egy gondolkodó szerve, ami. Nem, most egy gondolatban vagyunk, az egy tudat. Persze ez még nem a Purusa. A Purusa az mindezek mögött van, amit egyébként Patandzsali úgy definiál, hogy nem más ez a bizonyos végső alany, mint Isten. Ez a különbség a szánkhja és a jóga között, hogy a jóga az Istenben gondolkozik Ísvarának hívja, és ez lenne az Isten. Mindenkiből ugyanaz az Isten lát. És hát az Istenről sem mondhatjuk azt, hogy benned is van egy Isten, meg a magyaroknak is van egy istene, meg a finneknek, meg mindenkinek van egy sajátja, azok csak metaforák. Egy végső tapasztaló Isten van, és az a tapasztaló Isten pontosan ugyanúgy szemlél mindenre, és pontosan ugyanúgy intakt minden által, mint ahogy az istenivé vált alany szemlél mindent és intakt minden által, vagy bármi által. Úú, de okos vagyok.

FAM: Igen, és én meg kínba érzem magam, mert mindig szoktam hozni azt a hasonlatot, amit régen olvastam, egy középkori perzsa misztikus írta, XIII. századi, hogy van egy baromi nagy fal, és azon különböző méretű ablakok, különböző alakú és méretű ablakok, és mindegyik világít, és ezek külön lelkek, de a fal mögött egy nagy fényforrás van, és az Isten. De nem tudtam, hogy az a perzsa misztikus, az a Takács. És most...

TL: Én nem olvastam ezt a perzsa misztikust, ezt én intuícióban magam jöttem rá.

FAM: Vagy lesüllyedt a tudatalattidba, mert én egyszer meséltem róla, és akkor ez előjött, mint saját.

TL: Akkor még nagyon kicsi voltál, mikor én ezt már intuitív módon tudtam.

KG: Vagy ha Patandzsali az Ananta inkarnációja, akkor lehet, hogy a Takács a perzsa misztikus inkarnációja.

FAM: Így van, így van, így van. Egyébként Eckhardt mester olyan szép prédikációkat írt erről, hogy kérje az Istent, hogy születetlensége állapotába vigye vissza, amikor még nem volt

Istene se, és ahol Isten, az angyal, akit nevezhetnek akár Konrádnak is, mert tök mindegy, hogy a végtelen angyalnak mi a neve és van-e neve. A légy, mint a leghitványabb állat meg én egyik vagyunk. Tehát ez, ez. Persze, q...va sok misztikus megfogalmazta ezt.

KG: Már csak egy fogalmat szeretnék kérdezni.

TL: Ez a q...va sok misztikus, ez annyira összeillő szószerkezet. Még egy kiba...ul q...va sok szent életű misztikus.

FAM: Igen. Sok, számos misztikus megfogalmazta.

KG: Az nem hangzik olyan jól. Az nem hangzik olyan jól.

TL: Jó, hát én csak, nekem tetszett egyébként a q...va sok misztikus.

KG: Egy fogalmat még járjunk körül, aztán megnézzük, hogy milyen kérdések merülnek itt fel meg a Youtube-on. Millió fogalmat ki lehetne emelni a Jóga-szútrából, de engem érdekelne különösen egy. Ez a kaivalja, vagy az egyedülvalóság. Ugye ez a negyedik negyedrésznek a címét is viseli. Mi az az egyedülvalóság?

TL: Szó szerint az a kévalából származik, és a kévala az azt jelenti, hogy csak. Tehát a kaivalja igazából szó szerint azt jelenti, hogy csaklagosság. Amikor a látó önmagában van, az a csaklagosság, csak a látó van, csak a Purusa van, csak a szemlélő van.

KG: És ez a megszabadulás útjának a célja.

TL: Igen.

FAM: Szokták egyébként elszeparálódásnak is értelmezni, fordítani. Tehát, amikor a Purusa visszavonul önmagába, a Prakriti pedig lelép a színpadról. Ugye a Szánkhja-kárikának a klasszikus képe, hogy egy táncosnő, miután elvégezte a táncát, levonul a színpadról.

TL: Nem, nem, nem. Akkor vonul le, amikor elfordul a néző és már nem érdekli. Bocs.

FAM: Ezt a perzsa misztikus mondta?

TL: Ez a Patandzsaliban van meg a Szánkhja-kárikában. Hát a táncosnő addig táncol, amíg, amíg, figyelj, hát voltál te is már ilyen éjszakai lokálban, nem? A lányok addig táncolnak, míg dugod-dugod az egy dollárosokat a bugyijukba. Ha már egy darab néző nincs a lokálban, akkor nem szoktak ott maradni még a sötétben csúszkálni, vagy nincs olyan, hogy na, én meguntam, abbahagyom. Tehát a Prakriti addig táncol, amíg figyelnek rá. Amíg a Purusa nézi, és ha Purusa elfordul, elkülönül, elfordul, akkor lelép a színpadról, és visszavonul, én is tudok latinul, potencia passiva, vagyis tiszta, pusztá lehetőséggé válik, de semmi konkrétummá.

FAM: És az éjszakai lokál, illetve a sztriptízbár, az a q...va sokból jött számodra, vagy? Mert ez is csak érdekes kapcsolat van.

TL: Figyelj, ugyanez van. Én imádom, például a Prokofjev, tessék, akkor legyünk kék harisnyák, Prokofjevnek a Rómeó és Júlia balettjét. Nem tudok arról, hogy annyira jól ment a balett, hogy ott maradtak és egész éjjel még táncoltak. Egyébként is q...va hosszú balett ez,

már a nézők mind hazamentek, már eloltották a villanyt, de még mindig ott a Tybalt és az izé, még ott vívott, meg akkor a lovagok táncoltak és Rómeó meg Júliával ott haldokolt.

FAM: Szerintem nemsokára innen is, ha így folytatjuk.

TL: De nagyjából szerintem.

KG: Eger Blues Youtube-on a következőket mondja - Maister Eckhart, tehát Eckhart mester: Mi voltaképpen a világról való teljes leválás tárgya? S azt felelem rá, ami alább következik, a világról való teljes leválásnak semmiféle tárgya nincs. A pusztá semmin alapszik. Ez az imént említett kaivaljához, egyedülvalósághoz, szánkhja buddhista végcélhoz, misztikus beteljesüléshez hogy kapcsolódik ez a semmi fogalom?

FAM: Erre nem tudok normálisan válaszolni, mert olyan szférákra evezünk, amiben nem vagyunk ott. Ezért tetszik nekem a Vasubandhu Húsz versszaka, a jógácsára buddhizmusnak egyik nagyon fontos értekezése, mert azzal végzi, hogy amit szavakkal ki tudtam fejezni, azt leírtam. Innentől pedig a Buddha tiszta földje, ami ott még nem azt a tiszta földet jelentette, tehát a Buddha mezeje vagy tudata. Tehát, hogy innen elfogytak ezek a szavak, és inkább ne beszéljünk róla, én nem tudom elmondani. A semmi fogalma meg hát egy olyan dolog, amin most így lehetne filozofálni, hogy az az absztrakt semmi, amit Európában a középkorban kitaláltak, és az Isten a semmiből teremté, creatio ex nihilo, akkor az az korábban megvolt-e Indiában, megvolt ez? Nem tudom. Szerintem egyébként nem.

TL: Nehéz egyébként, elnézést, nehéz egy ilyen kiragadott idézetre ráreflektálni, látni kéne a kontextust, hogy konkrétan miről ír Eckhart mester. Egyébként időnként tényleg elképesztően beletrafál ugyanabba, mint amiről a hindu misztika is szól.

KG: Igen, ugye ti is említettétek, függetlenül még töletek korábban említette a hallgató a Youtube-on, úgyhogy ezért volt ez releváns.

FAM: Bocsáss meg, és egyébként Eckhart, az ráadásul kettős értelemben használja a semmit. Tehát hol annak a misztikus tapasztalatnak, kvázi az Istennek az ekvivalense, hol pedig teljesen negatív értelemben. Tehát, hogy mi mind semmik vagyunk. Van egy nagyon híres prédikációja, Szent Pál, még akkor Saul leesett a lováról, és izét, és hirtelen semmit se látott. Ő ezt misztikusan értelmezi, nagyon szép, ilyen tetralemma szerűen. Leesett a lováról, semmit nem, az azt jelenti, hogy abszolút semmit, akkor azt jelenti, hogy önmagát, a lényeket Istenhez képest semminek látta. És akkor ezt, na, ott szépen kifejti ezt, hogy milyen számos értelemben lehet a semmit használni egy ilyen misztikus értelmezésnél.

KG: Ugye ti is a magyarázatok során használtok rengeteg forrást, nem csak buddhista, hanem európai, filozófiai, művészeti, mindenféle utalásokat. Itt a semmi is egy ilyen típusú fogalom lehet, hogy akár emlegethetnénk a fenomenológiát, egzisztenciális, kiotói iskola...

FAM: Abszolút.

KG: ...végigkövethetnénk, de nem ez a cél most, hanem az, hogy kicsit közelebb kerüljünk a szöveg megértéséhez. Azt írja a Youtube-on a kolléga, aki ezt az idézetet beidézte, hogy Maister Eckhart egyértelműen a tárgyiasítást ellenzi. A semmi, a tárgyiasítás, tehát vissza a tiszta szubjektumba valahol. Hát erről beszéltünk.

FAM: Persze, persze.

KG: Na hát nézzük meg, hogy az itt jelenlévők körében vannak-e kérdések, értelmező vagy továbbgondoló, bármilyen jellegű kérdések? Én egy utolsó kérdést tartogatok, hogyha esetleg nem lennének, de hát bízom benne, hogy lesznek.

TL: Én úgy érzékelem, hogy túl vagyunk már a szavakon.

KG: Mégiscsak.

Kérdező: A fordítással kapcsolatban kérdeznék, sokszor elhangzott ugye ez a vers, József Attila. Így nem tudom, számomra egy picit ez ilyen visszás, mert azért József Attila csak magyar volt, ugye. Tarkovszkijnál is a Nosztalgiában elhangzik, hogy azért így, tehát nem lehet úgy visszaadni egy, akár egy orosz költeményt, hogyha lefordítom. És akkor ez ugye benne volt, hogy akkor így a nyugati meg európai források, satöbbi használata, hogy így mennyire, hogy mondjam, tehát hogy ő, hogy jobban törekedtetek arra, hogy inkább egy ilyen nagyon keleti hangulatú, tehát tényleg egy ilyen keleti szempontból megfogalmazott írás legyen, vagy pedig inkább így próbáltatok belőle, mint magyarok, tehát csak nyugatiak vagyunk, csak nyugaton élünk, és így azzal együtt, tehát hogy egy ilyen, hogy mondjam, egy nyugati, egy magyar interpretáció, akkor lehet, hogy ez még szebb, hogy akkor nemcsak hogy nyugaton, hanem hogy Magyarországon élünk, hogy ez így mennyire volt nehéz, vagy melyik részre törekedtetek inkább?

TL: Nincs keleti hangulata a Jóga-szútra szanszkrit szövegének, semmi keleti hangulata nincs. Halál pontosan fordítható, de nem biztos, hogy értelmezhető szöveg. Tehát, és akkor átadom a szót az Attilának, hogy a szöveghűség tekintetében mire törekedtünk?

FAM: Az volt a cél, hogy szó szerint fordítsuk le. A kommentár ugyanis arra való, hogy ott elmagyarázza a szavakat, mit jelent, saját véleményünket, ellenvéleményeket. Eszerint a kommentátor szerint ez ezt jelenti, én inkább arra hajlok, hogy azt jelentse, tehát a kommentárok, ezért lett 300, majdnem 400 oldalas a könyv, 360 oldalas a könyv, és 196 mondatról. Tehát ezek ilyen, ilyen, ige nincs is, talán egyetlen helyen van benne ige, nominális mondatokról van szó.

TL: Ebben egyébként tök jó magyarra fordítani, a magyar ismeri ezt, hogy névszói mondat.

FAM: Jaja. És ő, és ő, tehát legyen az olyan olyan furcsa, homályos.

KG: A fordítás, viszont a kommentár az meg nagyon mai, nagyon itteni, nagyon személyes, nagyon.

FAM: Így van, így van, így van, így van. A kommentár mai, nagyon mai, nagyon itteni, nagyon személyes. Hol egymás mellett elbeszélünk, hol ugyanazt mondjuk, hol vitatkozunk, hol más szempontokat hozunk be. És akkor a kommentárba bejön valóban ez, hogy költészet, filozófia, Schopenhauert kétszer is idézem. És mittudom, sok sok minden. Egyébként amik a kommentárokba bejönnek ilyen cuccok, hogy Schopenhauer egyebek, az a bibliográfiában nincs benne. A bibliográfiába csak a jógával és a buddhizmussal kapcsolatos fordítás, irodalom és szakirodalom van benne. Az csak lábjegyzetben van ott, hogyha szó szerint idéztük.

KG: Ha nincs több kérdés, akkor én csak annyit kérdeznék, hogy hogy hatott rátok ez a munka végeredményben, mit nyertetek tőle? Történt-e bármi olyan jellegű felismerés vagy változás?

TL: Azóta nem veszekszünk olyan sokat. Lehet nekem is egy kérdésem?

FAM: De várjál, előbb válaszolj rá.

KG: Ennyi, megválaszolta, megválaszolta. De még az Attila nem válaszolta.

TL: A harmadik könyvnél békültünk.

FAM: Hát igen, igen, igen, igen.

TL: Bár azért még mindig Takácsnak hívsz.

FAM: Jó. De a Takács olyan jópofa. Meg mindenki annak hív, tudod.

KG: Én nem.

FAM: Rám hat.

TL: Engem senki nem hív rajtad kívül.

FAM: Most komoly?

TL: Takács Úr. Vagy Taki.-

FAM: Értem, értem.

TL: Nekem is lehet egy kérdésem?

FAM: Lacikám.

KG: De még előtte az Attila megválaszolhatja ezt a kérdést?

TL: Csak annyit akartam kérni, hogy kaphatnék-e egy tiszteletpéldányt a saját könyvemből? Vagy kettőt.

KG: Többet is.

FAM: Én már megkaptam.

TL: Én nem kaptam meg.

KG: Ugye van egy könyvesboltunk, és...

FAM: Ott megveheted. Jutányosan, jutányosan.

KG: Nem, nem, nem. És ugye a Száraz Róbert kollégánk idézi a teljes működtetését ennek a könyvárusítási, értékesítés folyamatnak, és ő az, aki a tiszteletpéldányokat is odaadja. Nem is egyet, nem kettőt, hanem annál többet. Úgyhogy.

FAM: Na, én annyit szeretnék elmondani, hogy nekem nagy csalódás volt, már amikor kész lett, mert állati jó volt csinálni. És utána meg rossz volt abból az állapotból kikerülni. Nekem ez teljesen ilyen extatikus volt. Teljesen. A legjobb életminőségemet éltem, amikor ezt csináltam. Főleg az Úszón egyedül. Tehát nem amikor a Lacival.

TL: Figyelj, én azóta írtam egy könyvet egyedül, de most szabad vagyok, ha gondolod, belevághatunk valamibe.

FAM: Én tudok egy ilyet, a szanszkrit ABC hangszimbólógiája. Ez egy rejtett poén, az volt életem első írása, ami még az Úszó füzetekben jelent meg névtelenül a nyolcvanas években. És és és a Lacival...

TL: Nem névtelenül, Agnidatta néven.

FAM: Nem, még az se volt benne. Névtelen szerzők voltak, és akkor az még ilyen nagyon-nagyon naiv, ilyen nagyon kezdetleges, és olyan vicces lenne ezt így negyven év után rendesen.

TL: Ismételd el a címét.

FAM: A szanszkrit ABC hangszimbólógiája. Már maga a cím is gagyi. Szóval izé, ez nagyon vicces volt, és akkor ott a Laci tanítgatott engem írni. Most ez most nem irónia, hanem komolyan, ja. És neki is van egyébként egy ilyen műve, az India...

TL: Nem kell neked az én kis korai zsenyéimet felsorolni. Majd vadásszák, vadásszák, nagyon-nagyon sok pénzért lehet csak, mert a legtöbbet elégettem.

FAM: Az az, az az, az az.

TL: Jó, hát fiatalok voltunk érted, ott elkerültünk a nagyvárosba, meg kellett élni valamiből.

FAM: Hát persze, egyébként fillért nem kaptunk.

KG: Egyébként ha már Tarkovszkijnál tartunk meg Indiánál tartunk, ugye a Rigvéda egyik híres rítusa, az Agnicajana is úgy ér véget, hogy fölgyújtják az oltárt, amit építettek hosszú-hosszú időn keresztül, meg hát a Tarkovszkij Aldozathozatal című filmje is úgy ér véget, hogy fölgyújtják.

TL: Igen, Tarkovszkij az nagyon a szívünkben van...

KG: Úgyhogy ez a hova is jutunk legvégén és miért és milyen rítuson keresztül, az azért megmarad egy misztikus rejtélynek. Én szeretném, hogyha nem tudnánk mindent megválaszolni, többek között a semmi kérdését se meg az áldozathozatalnak a kérdését se, de az, amiről most beszéltünk, az azért valamire választ adott. Én köszönöm mindenkinek, aki itt volt velünk, meg aki követett bennünket odaát az online.

FAM: Ja, azt hittem az oldalán.

KG: És akkor az odaátnak egy transzcendens értelmét, meg még ki tudja, hogy kinek köszönhetjük meg, hogy követett bennünket, minden Purusának, hogyha sok, akkor sok, ha egy akkor egy. De nektek is köszönöm.

TL: Patandzsali éppen a Buddha vállára hajtotta a fejét.

FAM: Elégedetten.

KG: Úgyhogy nektek is köszönöm Laci, Attila, egyrészt azt, hogy itt voltatok, de méginkább azt, hogy ezt a művet megalkottátok és az utókorra hagytátok.

TL: Mi is nagyon köszönjük neked, hogy ezt a könyvbemutatót megszervezted és mint főnökünk segítettél minket az alkotó lelkesedésben.

KG: És akkor öleljük meg egymást, fogjuk meg egymás kezét.

FAM: Azért hozzátenném, bocs, azért erre már nem, tehát azért hozzátenném, hogy a Jógaszútra nem jóga könyv, az ászanáról meg a pránajámáról együtt van összesen a 196 mondatból 7 db mondat, és az is csak általánosság. Tehát ez egy nagyon fontos, ez nem egy jóga könyv, nem olyan mint a Gheranda Szamhitá vagy a Hatha-jóga Pradápika, tehát ez nem ilyen, ezért nem ölelkezem, mert ez a, mert ez a jógásokkal szoktuk.

TL: Azt úgy imádom, amikor a szanszkrit címeket köpöd, ráadásul hibásan. Pradípiká.

KG: Na, hát itt a vége, fuss el véle, sziasztok.